

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Iemand¹ vergeleek ooit de fouten die wij maken - de 'zonden' - met trombose: *stagnatie* van het leven en de omgang met elkaar. En *vergeving* is dan een 'scheppingswoord' waardoor het weer verder stroomt.

Nelson Mandela schreef dat hij niet werkelijk vrij zou zijn toen hij de gevangenis verliet als hij niet zou kunnen vergeven. Dus vergaf hij de mensen persoonlijk die hem in de gevangenis hadden bewaakt en vastgehouden. Alleen zó kon hij de gevangenis werkelijk verlaten.

Dat klinkt bijna gemakkelijk, ik weet het. Maar dat wás het natuurlijk niet.

Vergeving is niet simpel, niet te versimpelen. Je ertoe zetten kan jaren duren. En soms kun je het ook dán niét opbrengen. Soms is er té veel gebeurd, is de kwetsuur te heftig, een litteken te schrijnend.

Laten we dan ook beginnen te zeggen dat we vandaag - in Exodus en Mattheus - niet met 'ijzeren regels' te maken hebben waar je je maar aan hebt te houden. Maar met in de eerste plaats een verhaal waarin zelfs de goede God moeite heeft met vergeving. En in de tweede plaats Jezus die op een concrete vraag van Petrus niet anders dan met een 'verhaaltje' - hoe diep ook, een *gelijkenis* - antwoordt. En ja, daar vallen wat zware woorden die op 'straf' lijken, maar we zullen zien hoe we dat kunnen lezen.

Vergeving is iets *tussen mensen*. De Joodse filosoof Levinas is daar heel 'streng' in. Hij heeft het niet op gelovigen die in een 'onderonsje met God' de vergeving voor hun wandaden jegens anderen 'regelen'. Hij filosofeert: God laat zich alleen vinden in de ander en met hem of haar heb je je wandaden uit te praten, goed te maken, je moet hén onder ogen kunnen komen.

In Zuid-Afrika is dat ook gebeurd: met de Waarheids- en Verzoeningscommissie is een enorm proces van elkaar onder ogen komen met je 'zonden' uitgevoerd, dat jaren duurde, en waar het onnoemlijke onrecht en leed expliciet werd benoemd. Even 'prachtig' als huiveringwekkend.

Vergeving is iets tussen mensen. Dáár moet het gebeuren wil het zin hebben. Tegelijkertijd ervaren we aan onze moeite met vergeven - zeker als wat er gebeurd is zo pijnlijk is - dat vergeven ook iets '*bovenmenselijks*' heeft. Dat je om te vergeven over je eigen schaduw heen moet stappen, boven je macht moet reiken.

Want onze natuurlijke neiging is om terug te meppen, op wraak te zinnen. En voor zover die over *gerechtigheid* gaat, is ze heel voorstelbaar en ook terecht.

De valkuil van te simpel over vergeving spreken is dat je de gerechtigheid en het *rechtsgevoel* tussen mensen tekort doet.

Daarom is het ook zo belangrijk om vergeving iets tussen concrete *mensen* te laten zijn. En daarom is de vooronderstelling van vergeving dat de dader het slachtoffer om vergeving vraágt.

We vergeten dat nog wel eens wanneer we over vergeving vrijblijvend theoretiseren. Je zou

¹ Willem Barnard

ook eigenlijk als je met een slachtoffer over de dader praat niet moeten vragen ‘Kun je hem of haar vergeven’, maar: ‘Is hij of zij al naar je toegekomen, er aan tóe? Is een ontmoeting al mogelijk?’ En ziet u: daaraan zie je hoe moeilijk het is. Hoe *boven*-menselijk.

Toch zullen we ons juist in een kerk niet voor wat ‘boven mensen uit gaat’ afsluiten, integendeel: we tasten en zoeken ernaar, omdat we anders gevangen blijven in onze vaste manieren van doen.

In de Bijbel heeft ‘dat wat boven de mensen uitgaat’ altijd van zich laten horen, ook als het om ‘vergeven’ gaat. Waarbij - nogmaals - ‘vergeven’ niet alleen maar is: ‘Kan het slachtoffer de dader vergeven?’, maar: ‘Kan de “trombose” in het leven, tussen mensen, worden opgelost zodat het leven weer gaat stromen, zodat mensen weer toekomst krijgen en niet langer alleen maar ‘slachtoffer’ en ‘dader’ zijn? Dat er *gerechtigheid* kan bestaan in de verhouding tussen mensen. Dat is niet waar wij zomaar vanzelf aan denken en daarom noem ik het steeds ‘wat boven mensen uitgaat’.

Hoe zit dat in de Bijbel? Als Kaïn zijn broertje Abel doodslaat, de eerste moord, is de vrees dat er een spiraal van geweld zal ontstaan. Het is Kaïn zelf die dat verwoordt: ‘iedereen die ik tegenkom zal nu mij willen doden om dit onrecht - zo *zijn* mensen nu eenmaal’.

En op dát moment laat ‘wat boven hoe mensen nu eenmaal zijn uit gaat’ van zich horen. Gód spreekt, hij zegt: ‘Geen sprake van, ieder die Kaïn doodt zal zeventvoudig boeten’.

Nou, lekker is dat, denkt U misschien; hoezo gaat dát boven mensen uit? Ik kan dat op twee manieren beantwoorden. Je kan zeggen: God spreekt de taal die zulke mensen op dat moment verstaán. Je kan ook zeggen: zij die dit zo opschreven waren kinderen van hun tijd en hun taal was dat ook. Het komt allebei op hetzelfde neer: God wil *geen* geweldsspiraal, geen vergeldingscyclus.

Want even verderop in het boek Genesis is er ene meneer Lamech, die tegen zijn harem opschept - geheel naar de ‘menselijke maatstaven van zijn tijd’ - dat hij iemand die hem een striem toebrengt zal doodmeppen. En dat als iemand hem vermoordt, hij niet zevenmaal, zoals Kaïn, maar ze-ven-tig maal zeven maal gewroken zal worden. Recept voor een bloedbad dus. Meneer Lamech kan zonder ‘boven’ en dit is het resultaat.

Daarop laat ‘boven’ zich horen in de Tora van Mozes. ‘Oog om oog, tand om tand’’, klinkt het daar. Wij vinden dat nogal gruwelijk, maar vergeleken met wat meneer Lamech voorstelde is het een vooruitgang, naar meer ‘balans’ in het straffen.

Om die *voortgang* gaat het ‘God daarboven’ steeds. Probeer steeds iets verder uit te reiken boven wat je als mens ‘normaal’ vindt, ‘meer dan het gewone’ heet dat in Jezus’ Bergrede. Waar *hij* op zijn beurt nog hoger - onmogelijk hoger vinden wij - reikt door het over de ene en de andere wang te hebben. Ook daar gaat het niet om een ijzeren wet waar straf op staat, maar om de oproep telkens weer boven je zelf uit proberen te stijgen waar het gaat om de toepassing van menselijkheid.

Maakt dat het makkelijker? Nee. Kijk maar naar dat verhaal uit Exodus. Daar is God zélf woedend om de wandaad van zijn volk, dat ze een gouden kalf hebben gemaakt omdat álle mensen godenbeelden maken en zij dat dus ook willen.

‘Ik heb ze juist *uit* dat wat álle mensen doen willen leiden, uit Egypte, uit de slavernij, uit de dienstbaarheid aan goden die geen goden zijn en aan mensen die zichzelf boven anderen verheffen zoals de farao’s. Ik ga me wreken op ze, o, wat zal ik ze te grazen nemen’, vertrouwt hij - woedend - aan Mozes toe.

God heeft duidelijk moeite om over zijn eigen schaduw heen te springen, vertellen ze onverbloemd en vrijmoedig. Mozes zal verwonderd hebben opgekeken. Het is het soort reactie die wij ménsen vaak hebben, maar die je van ‘God daarbovenuit’ toch niet zou verwachten.

Wat zou er gebeuren als God té veel op ons zou gaan lijken? Zou doen naar het beeld dat *wij* van hem maken? En laat dát nu net hier in dit verhaal aan de orde zijn!

‘Dat mag niet gebeuren’, denkt Mozes, ‘ik heb net met veel pijn en moeite tien lange leefregels in steen gebeiteld die juist bóven onze instincten en al te menselijke neigingen úít gaan, en dan zakt God zélf diep onder dat niveau? Dat zal ons toch niet gebeuren.

En dan is het Mozes die in een vurig pleidooi ‘de stem boven ons uit’ vertolkt en God weer bij zinnen brengt. Een verhaal dat ons ook meegeeft dat we niet alleen ons zélf nooit moeten verlagen, maar dat we dat ook van God of het beeld dat we van hem hebben niet moeten toestaan.

Wat is hier precies vergeving? Ik zou het niet *precies* weten. Mozes vergeeft begripvol God zijn woede: hij heeft eerst goed naar hem geluisterd en hem daarmee opnieuw verbonden met het leven, met de anderen, de mensen. De trombose ‘opgelost’. En God ‘vergeeft’ het volk zijn gouden kalf en gaat opnieuw met ze verder. Om de toekomst. Maar vooral: om de gerechtigheid, dat de stem ‘boven ons uit’ blijft klinken.

En dan Petrus. Zijn vraag is de opmaat voor de gelijkenis die Jezus vertelt. ‘Hoe vaak moet ik mijn naaste vergeven?’, vraagt hij, ‘zeven maal?’ En Jezus antwoordt en gaat daar vér bovenuit - ik zie dat eerlijk gezegd als ‘met een knipoog’ voor me: ‘zeventig maal zeven, alsjeblieft’, knipoogt Jezus als een omgekeerde Lamech. Maar ook bloedserieus om altijd open te staan voor nóg meer dan je al bedacht had.

Maar het is natuurlijk geen *eis*. Want dát brengen wij echt niet op. In de gelijkenis laat Jezus zien, dat vergeving een *geschenk* is. God schenkt ons *gezamenlijk* vergeving. Geeft ons die in hart en handen. Waarvan ook *jij* leeft, *Petrus*.

Want gaat Petrus met zijn vraag ‘hoe vaak moet ik een ander vergeven’ niet aan iets dat er nog aan vooraf gaat voorbijk? Hij doet alsof je als mens per definitie in de positie bent om iemand wél of niet te vergeven. Alsof je niet óók een mens zou kunnen zijn die zélf vergeving nódig heeft?! Die fouten maakt, mensen of taken verwaarloost, onverschillig is, noem maar op.

Moet je niet vóór je je bezint op vergeving door jou van anderen, goed beseffen dat vergeving iets is waarvan we allemaal, gemeenschappelijk leven? Dat we allemaal op gezette tijden vergeving nodig hebben, om überhaupt te leven? Zoals we dat zondag aan zondag uitdrukken in die bede van het Onze vader ‘vergeef óns ónze schulden gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren’?

Die gelijkenis vertelt daarom eerst over iemand die verschrikkelijk veel vergeven wordt. Tienduizend talent, ‘een *balk*’, schrijft Nico ter Linden. Hij neemt die vergeving aan. Maar een

medemens die hem iets schuldig is - een beetje: honderd denarie, 'een *splinter*', schrijft Nico ter Linden, wil h j op zijn beurt ni t vergeven.

Dus: je ontvangt iets, leeft van iets 'boven jezelf uit' 'vergeving' - maar je kan ook de *bron* ervan noemen: 'liefde' - d  r leef je van, het geeft je ruimte en toekomst. En als precies datzelfde geschenk nodig is in jouw omgang met een ander, bestaat het ineens niet meer voor je. Geef je die *liefde* niet door. Gods liefde loopt bij jou d  d.

De aarde wil *samenleving van mensen* worden met gerechtigheid, vergeving en liefde van boven ons uit, maar deze mens maakt er een kille plek z  nder gerechtigheid, vergeving en liefde van. Dan wordt het leven - in het beeld van de gelijkenis en het is ook niet m  er dan een *verbeelding* - dan wordt het leven een *foltering*. Een plek waar mensen met onoverkomelijke schulden blijven zitten - totdat, zegt Jezus, de gerechtigheid, vergeving en liefde alsnog worden aangenomen. Want het aanbod blijft volgens mij geldig!

Maakt dat vergeven voor ons nu gemakkelijker? Helpt het te weten dat 'vergeving' net als liefde als zuurstof is waarvan we ook z  lf leven? Helpt het als we de ruimte ervaren om te mogen falen ook als het om vergeven gaat?

Zou er geen vergeving bestaan voor wel w  llen maar domweg niet - of nog niet - *kunnen* vergeven?

Zolang je je de vraag stelt, zolang je de worsteling ervaart - er dus mee bezig bent, naar zoekt en tast, is er in jou dat geloof in wat-boven-jou-uit gaat, in de mogelijkheid van vergeving.

En waar di  leeft, is er hoop.

Moge het zo zijn - Amen.